

Personal și impersonal în educație – cadrul online Perspective perceptuale și abordări creativ adaptative

DOI : 10.46522/S.2023.S2.1

Alina Simona HERESCU PhD

University of Arts Târgu Mureș

alina_herescu@yahoo.com

Abstract: Personal and Impersonal in Online Education. Perceptual Perspectives and Creative and Adaptive Approaches

Like any other new phenomenon, online education first generated a resistance attitude and scared people. Then, by acceptance, it triggered creative mechanisms of adaptation, evolution and transformation. The old structures are not lost, they are becoming new approaches, new solutions adapted and improved, even innovative, which are propelling us to a new evolution phase.

We remove the premise that the phenomena are neutral. The differences are given by the subject (who), by the perceptual horizon – which determines the approach (how), by the intent - purpose, meaning. We can use the same method to determine the meaning of personal and impersonal.

Key words: *evolution; self-awareness; the relational space (field); connection; joy.*

Ca orice fenomen nou, din afara zonei de familiaritate, *educația online* a generat în primă fază o atitudine de rezistență, a speriat, pentru ca apoi, prin acceptare, să declanșeze mecanisme creative de adaptare, evoluție și transformare. De ce mecanisme creative?! Pentru că doar gândirea creativă este spațială, radială, permite percepția ansamblului, schimbarea perspectivei și mutarea focusului de la problemă, la potențial, la soluții. Vechile structuri nu se pierd, ci se transformă în noi abordări, în noi soluții adaptate și îmbunătățite, chiar inovatoare, care ne propulsează în altă etapă evolutivă.

Pictorii s-au simțit amenințați de apariția fotografiei; teatrul, de cea a filmului, iar televiziunea a părut un pericol pentru radio. În același fel și noi, pedagogi și artiști practicieni deopotrivă, ne-am temut că intermedierea tehnologică va împiedica conexiunea și respectiv transmisia reală, profundă și autentică, fluxul nemijlocit de energie și informație a unei cunoașteri complexe, ample, ce se desfășoară pe mai multe paliere, nu doar pe cel intelectual. Într-o perspectivă mai amplă, descoperim că este doar fluxul natural al schimbării permanente – singura constantă, în cele din urmă. Procesul adaptativ conduce către conviețuirea, fuziunea acestor aspecte, iar prin raport de complementaritate, se potențează reciproc și susțin evoluția.

Trăim în realitatea subiectivă/iluzorie, pe care creierul nostru o creează permanent, în funcție de credințe, filtre perceptuale, educație, cultură, conform scenariului, narativului nostru personal ce delimitează o anumită arie perceptuală, o zonă de familiaritate, de confort. O voi numi - realitate evidentă. Aceasta se referă la ceea ce putem cuprinde cu percepția/conștiința, ceea ce și putem înțelege și procesa, analiza. Ceea ce este dincolo de aceste granițe/limite perceptuale nu poate fi captat, analizat, înțeles de gândirea analitică – focalizată sau atașată de un aspect/fenomen – deci nu există pentru noi. De aceea, creierul nu face diferența dintre realitate, virtual sau imaginație. Totul e doar o interpretare, o creație a sa. În acest sens, putem considera că lucrul/raportul fizic este doar o obișnuință de care suntem atașați pentru senzația de familiaritate și confort pe care le conferă creierului nostru. Desigur, are la bază și nevoia noastră de conectare, ca produs al unui creier relațional ce funcționează, se adaptează și se dezvoltă prin conexiuni, creează scenariile/realitățile prin asocieri, însă varietatea și conținutul acestora țin de libertatea, de flexibilitatea, de creativitatea, de extinderea percepției noastre și implicit, a conștiinței noastre.

Din perspectiva familiarității, în anumite situații (cum a fost și cea pandemică), conectarea din spațiul confortabil al casei, ce conferă siguranță, însă cu șansa relaționării sau posibilitatea de conectare imediată, oricând, de oriunde, devin atuuri extrem de valoroase.

Desprindem premisa conform căreia fenomenele sunt neutre. Diferențele sunt date de subiect – cine, de orizontul perceptual ce determină modul de abordare – cum, de intenție (scop, sens) – de ce. De aici putem începe evaluarea, analiza conceptelor de *personal* și *impersonal*.

1. Conform celor susținute anterior, și atunci când comunicăm ne exprimăm pe sine. Cu alte cuvinte, devenim un mediu emitent al realității noastre interioare. De aceea, pentru un pedagog, conștiința de sine devine o necesitate. Fie că fizic sau online, profesorul creează un câmp de energie și informație (câmp de creație, de cunoaștere, de practică etc) relaxat și conținător, ce susține astfel creativitatea, libertatea de expresie, experiența intensă, productivă. Experiența proprie, descoperirile inductive personale sunt fundamentele evolutive ale studentului. Profesorul este partener în această experiență comună, un ghid în cadrul adecvat, susținător și cu potențial creativ, pe care îl generează și îl alimentează permanent prin propria prezență, vastitate, cunoaștere, creativitate. Profesorul este astfel un mentor iubitor și conținător, înainte de a fi un furnizor de informație. Este cel ce trezește și crește potențialul în student, îl ghidează cum să gândească și nu îi impune ce să gândească. Desigur, acest lucru implică prezență, focus simultan spre interior și pe emisia în exterior, pe autocunoaștere și nu doar cunoaștere.
2. Al doilea criteriu fundamental este *canalizarea/focalizarea atenției și a energiei*. Avem astfel un focus multiplu – *multifocus* – după cum urmează:
  - pe noi înșine, ca mediu sursă – reprezentat prin intenție, prin ce suntem și ce emitem – calitatea conținutului, ceea ce implică observarea atentă și prezentă

- pe spațiul(câmpul) relațional – profesor(eu) + student(tu) + spațiul comun – necesită conexiune, prezență, ceea ce devine *relaționare conștientă*
- pe celălalt, pe nevoia lui, pe zona lui de interes – ceea ce solicită ascultarea activă, observarea, obiectivitatea, dar și empatia, compasiunea

Acest tip de raport conștient lărgeste perspectiva și percepția profesorului, precum și capacitatea de conectare și de simțire, de captare și înțelegere a sensurilor profunde și realizarea unor conexiuni inedite, creative totodată. De cealaltă parte, studentul se simte conținut și susținut, se deschide mai mult către cadrul relațional creativ și procesul, transferul, schimbul de energie și informație devine tot mai fluid și productiv.

Un alt aspect esențial este limbajul, sub toate aspectele sale: verbal, nonverbal, paraverbal, vizual. Câmpurile semantice ale cuvintelor, asocierile, fuziunile dintre acestea, valoarea a ceea ce este între și dincolo de cuvinte sunt importante în egală măsură. Autenticitatea limbajului, relevanța și adaptabilitatea acestuia, precum și a mesajului, în raport cu contextul prezent și interlocutorii, precum capacitatea de cuprindere și conținere, sunt chei ce generează deschidere, receptivitate, însă și cheie în raportul personal – impersonal.

Subliniez astfel ca prim aspect, autocunoașterea, căci oricând comunicăm, ne exprimăm pe noi înșine, cu mediul nostru intern, cu psihismul nostru, prin filtrele noastre perceptuale și e nevoie de prezență, observare detașată a ceea ce emitem.

Cel de al doilea aspect este cunoașterea auditoriului, a studenților din fața noastră – să îi ascultăm (ascultare activă), să îi vedem, să îi validăm cu întreaga poveste/nevoie specifică a celui moment, iar de acolo să pornim în construcția cadrului relațional al orei. Prin ascultare, observare cu curiozitate, obiectivitate și empatie, descoperim ce se întâmplă în lumea studentului, care sunt rezonanțele potențiale, iar în acest fel, putem genera un mesaj relevant, de interes pentru student, captându-i atenția, fiind receptat și mai ușor de integrat. Altfel, mesajul fie ar rămâne(captiv) în bula perceptuală a profesorului, fie s-ar pierde în drum spre receptor, ar plictisi sau chiar ar putea să producă iritare. Conexiunea este așadar esențială.

Flexibilitatea, adaptabilitatea, printr-o permanentă transformare, o permanentă actualizare a raportului, a direcției și a conținutului, ne asigură un cadru relațional viu, autentic, cu mare potențial creativ. De aici, se desprinde o altă trăsătură importantă – pofta de joacă a profesorului, joaca cu ideile. Libertatea de expresie și de joacă, fără a ne lua mult prea în serios și a deveni rigizi, deschiderea, pofta profesorului de învățare, de a experimenta motivează, generează în studenți o atitudine similară în fața cunoașterii, a cercetării, a bucuriei descoperirii și generează sentimentul libertății, chiar și în cazuri extreme de izolare. Crearea contextului de libertate, a mediului în care studentul să se simtă liber, se realizează prin conexiune.

Fluiditatea energiei, relevanța câmpului informațional și schimbul dintre noi se realizează atunci când, pe lângă registrul cognitiv, este implicat și registrul afectiv. Acesta aduce atât energie, cât mai ales relevanță.

Profesorul care comunică doar la nivel cerebral, intelectual, ignorând celelalte niveluri, atât în ceea ce îl privește, cât și în ceea ce îi privește pe studenți, implicit, nu face decât să reflecte și să genereze scindare, separare, prăpastie în comunicare și relaționare, ca în propriul psihism (neobservat, neprocesat, neintegrat), nu are capacitatea de cuprindere și conținere.

Când doar livrăm o informație, fără a ține cont de ceilalți și de spațiul relațional, nu se creează o comunicare reală, ci este doar un monolog, ca o stradă cu sens unic, despre care nu știm unde duce și dacă ne conduce spre destinația dorită.

În aceste condiții, studentul este ușor de distras, își pierde cu ușurință focusul, atenția, mai cu seamă în mediul online.

Comunicarea presupune dialog, necesită prezența și implicarea a cel puțin două părți, două persoane. Ca să continui metafora, este o autostradă cu două sensuri și multe alte opțiuni, căi, trasee neuronale noi ce se traduc prin creativitate, inovație.

Un alt aspect al unei relaționări autentice și creative este vulnerabilizarea, care este o importantă sursă de încredere reciprocă și curaj, baza creării unei echipe, a lucrului în echipă și mai ales în abordarea creativă, context în care individualizarea educațională este o necesitate. Profesorul devine un partener în proces, în experiență, în cercetare și descoperire. Ajutorul față de student constă în crearea cadrului, susținerea și ghidarea în propria experiență, propriile realizări și descoperiri. Astfel profesorul este mai degrabă un mentor iubitor, conținător, creativ și cu siguranță, autentic.

Totodată, în conexiunea reală, prin forțele de fuziune ale câmpului relațional, pot fi generate întrebările potrivite fecunde, răspunsuri revelatoare, descoperiri, conștientizări inedite.

Prin conexiune și prezență pedagogul conduce către starea de flux (flow), creierul intră în frecvență alfa, o stare de maximă receptivitate, creativă, acea stare de „minte liberă” ce activează imaginația.

Dincolo de relația profesor – student, pentru mine este foarte important lucrul în echipă și creația colectivă. De aceea, în mediul online am creat echipe interdisciplinare, de scenografi și regizori. Am creat astfel cadrul de creație, câmpul de practică, în care să exerseze comunicarea, relaționarea, creația în echipă. În dezbateră liberă, interconectată, aduc în lumină perspective diferite, într-un proces creativ viu, ceea ce generează deschidere, o extindere a percepției și o lipsă de atașament față de o idee fixă, preconcepută. Ca într-o constelație sistemică, tot ce apare în câmpul de creație generat, poate fi util, relevant pentru fiecare student, cel puțin ca potențial de noi conexiuni, chiar dacă temele (piesele) sunt diferite. Scenografiile își dezvoltă gândirea regizorală – coerență în creație, iar regizorii își dezvoltă percepția vizuală, spațială; gândirea vizuală. Mai mult de atât, toți dezvoltă inteligența relațională, prezența conștientă, dezvoltă ascultarea și observarea active, compasiunea și chiar umorul. Așa se exersează relaționarea și creativitatea cu responsabilitate. Prin deschiderea spre aceste mijloace relativ noi, cum sunt cele pe care tehnologia ni le oferă, avem oportunitatea de a simula procesul de creație colectivă din

teatru, experiențial, cât se poate de real, cu mai multă ușurință, întrucât studenții se pot conecta de oriunde. Odată ce s-au pus bazele relaționării, s-au deschis perspective creative, s-au creat noi pattern-uri, noi căi, aplicabilitatea în practică decurge firesc, natural, iar rezultatele vizibile.

Atât conexiunile interumane, cât și cele neuronale sunt simțite, vizibile, posibile doar prin extinderea perspectivei.

Întorcându-ne la raportul personal – impersonal, voi face apel la Daniel Siegel, care evidențiază, în capitoul „Profesorul prezent”, tocmai capacitatea și șansa unui profesor, nu doar „de a împărtăși cunoștințe și abilități, ci și esența noastră ca oameni”. Aducându-ne pe noi în proces, conștienți, deplin, întregi, animați de pasiune autentică, prin puterea conexiunilor, a forțelor de fuziune, îi potențează, le activează sinele și implicit se restructurează creierul. Menirea profesorului nu constă așadar doar în umplerea recipientului cu informație, generarea unui bagaj informațional, ci mai curând de a aprinde focul lăuntric al studentului, activarea setei de cunoaștere. Este esențial ca studenții să realizeze cât de importantă este propria minte și ceea ce manifestă, ce realizează ea în prezent, conștient, fără a recurge doar la memorie, la pattern-urile vechi, la codurile scrise pe baza informațiilor preluate din exterior, de la alții (figuri de atașament, formatori, cultură, societate etc) în trecut, care acum nu mai corespund realității prezente și reprezintă adesea limite, bariere în relaționare și creație. Într-un proces conștient însă, acest bagaj al memoriei implicite poate avea sensul unor lecții, atuuri valoroase în devenirea personală, prin observare detașată și integrarea acestora. Acest tip de proces pedagogic, bazat nu doar pe educație exterioară, ci și interioară, și-a dovedit eficiența, atât în contextul pandemiei, în online, însă în egală măsură și ulterior, în context mai amplu.

Gândirea creativă, divergentă (laterală), cu focus pe soluții este foarte utilă în procesele de adaptare la schimbare, la noutate, ce le determină pe cele evolutive, prin plasticitatea creierului.

Ca să concluzionez, ceea ce susțin, respectiv arta și educația cu iubire, cu responsabilitate, cu pasiune, compasiune, curiozitate și ludic/umor sunt esențiale în sistemul meu de valori și de aceea le transmit mai departe, atât în activitatea pedagogică, de mentorat, cât și în cea artistică, de asemenea relațională, caracterizată de lucrul în echipă

BIBLIOGRAFIE

- DE BONO. Edward, 2018. *Gândirea laterală*. trad. Sabina Dorneanu. București: Curtea Veche Publishing.
- GOLEMAN. Daniel, 2018. *Creierul și inteligența emoțională: noi perspective*. trad. de Bănică Gabriela Alexandra. București: Curtea Veche Publishing.
- GOLEMAN. Daniel, 2018. *Inteligența Emoțională*. trad. de Irina Margareta Nistor. București: Curtea Veche Publishing.

- LUCAS. Bill și Ellen Spencer, 2020. *Predarea gândirii creative: dezvoltarea studenților care generează idei și gândesc critic*. trad. de Anca Zaharia. București: Didactica Publishing House.
- SIEGEL. Daniel J. 2021. *Mindsight: noua știință a transformării personale*. trad. Mugur Butuza, București: Editura Herald.
- SIEGEL. Daniel J., 2019. *Mindfulness și neurobiologie*. trad. Marilena Constantinescu. București: Herald.
- SIEGEL, Daniel J. 2018. *Mintea: o călătorie spre centrul ființei umane*. trad. Iustina Cojocaru. București: Pagina de Psihologie.
- Sir ROBINSON, Ken. 2011. *O lume ieșită din minți: revoluția creativă a educației*. trad. Doina Mihaela Brăgaru. București: Publica.
- STOICA-Constantin. Ana. 2004. *Creativitatea pentru studenți și profesori*. Iași: Institutul European.